ELS FANALS-BANCS DEL PASSEIG DE GRÀCIA

Autor:
Data de publicació: 12-03-2021

Si haguésm de triar una icona del Passeig de Gràcia un dels principals candidats seria un dels 32 fanals-bancs inaugurats el 21 de desembre de 1906 i dissenyats, expressament per a aquest lloc, pel llavors arquitecte municipal de Barcelona Pere Falqués i Urpí.

Falqués va néixer a Sant Andreu del Palomar el 1850 i va morir a Barcelona el 1916. Va ser un dels arquitectes que, a finals del segle XIX, va treballar intensament coincidint amb l'Exposició Universal de 1880 i la urbanització de l'Eixample. Encara que no és tan conegut com altres grans arquitectes de l'època la seva obra va ser profusa i interessant. Les seves construccions es troben entre les més complertes del modernisme barceloní. Li devem la reforma de l'església de Sant Andreu del Palomar, la torre de l'empresa Macosa, el mercat del clot o la seu del barri de Sant Martí, llavors un poble independent, on va néixer, també es va erigir el Palau de la Ciència i l'Agricultura per a l'Exposició de 1888,ara destruïda, i ja a Barcelona hi ha la seu de l'Eixample, a la cantonada Bruc/Aragó, l'edifici de la Central Elèctrica catalana d'Electrticitat, al costat de l'Arc de Triomf i l'Estació del Nord, la casa Bonaventura Ferrer, al Passeig de Gràcia, sobre els jardinets, el mercat de Sants o la Casa de lactància de la Gran Via. Va treballar en col·laboració amb alguns escultors per erigir alguns dels principals monuments de la ciutat com el dedicat a l'alcalde Rius i Taulet, al costat de la Ciutadella, o el que és a Frederic Soler, Pitarra, a la Rambla. En la seva obra com a arquitecte també apareix un gratacel, la torre Condal que no es va aixecar i que, amb 210 m d'alçada, va ser dissenyada el 1888 per destacar per sobre de les proximitats de la Ciutadela, Pere Falqué ss emostus molt bé des de només quatre anys, a Chicago havia aixecat el primer gratacel de la història encara que només 10 pisos.

Va treballar dur i bé i va ocupar un càrrec de responsabilitat, ja que va ser arquitecte municipal de 1889 a 1914. Des d'aquesta posició hem d'haver tractat amb criteris de qualitat artística els elements del mobiliari urbà. Les seves són les fonts de Canaletas i Sant Pere i una sèrie de les quals els fanals es troben avui al Passeig Lluís Companys, al costat de l'Arc de Triomf, a l'avinguda Gaudí, en el seu dia a la cruïlla de la Diagonal o passeig de Gràcia, el popular Cinc d'Oros, o els del Passeig de Gràcia que són els protagonistes d'aquestes paraules.

En total, al llarg del Passeig, es distribueixen 32 fanals-bancs que són un bon exemple del gust modernista per la línia corba. També són un excel·lent exemple del disseny de Barcelona, ja que dos elements diferents es fonen en una mateixa peça: un banc per seure i descansar i un fanal que il·lumina tant la calçada com la vorera. Tot tractat amb un personatge proper a l'escultura que la fa, a més d'útil, estèticament bella.

El banc,sòlid i sòlid, es treballa amb la tècnica del trencadís, característic del modernisme català. La superfície està completament coberta de fragments de ceràmica blanca com si es tractava d'un mosaic o trencaclosques de rajoles amples. Aquesta tècnica es troba en diversos espais de la ciutat i arriba a la seva màxima riquesa en l'obra de Gaudí a qui de vegades s'ha atribuït erròniament aquesta obra. Inspirada en la riba de Falqués el 1974, es van distribuir una sèrie de bancs al voltant d'uns arbres situats a les cantonades al llarg del Passeig.

El banc, a més de la seva funció, com a lloc de descans, és la base d'un fanal de ferro forjat. Dues bigues de ferro altes i fines parteixen del banc, que, a mesura que s'eleven des del terra, es corben al carrer i acaben unides com si es tractava d'una mitja lluna esvelta. Dues columnes fines més, formant un angle recte, s'uneixen a la punta de la mitja

lluna, des de la qual penja la llum que il·lumina la carretera, amb el banc. A la part més alta del fanal, en el costat oposat on penja la llum, on es dibuixa l'únic angle recte del conjunt, apareix l'escut de la ciutat coronat per la corona amb el ratpenat. El ratpenat, malauradament, és una cimera ja obsoleta a l'escut de Barcelona,és un símbol que s'associa amb el rei Jaume I que, segons la llegenda, va ser advertit per aquest animal quan, descansant a la seva tenda, es va sorprendre per un avanç sorpresa dels seus enemics.

A mitja alçada, al costat del fanal que dóna a la vorera, una altra llum penja d'una forma espiral. D'aquesta manera, la llum es dirigeix cap als dos punts que cal il·luminar: la calçada i la vorera. La decoració és rica i dóna al fanal un marcat caràcter escultòric: entreles bigues fines que conformen l'esquelet del fanal es combinen formes espirals, retorçades, de les quals s'arrenquessin fulles i flors obertes com si es tractava d'una planta d'escalada que està modelada pel fanal donant a tot un aire transparent i lleuger.

Aquests fanals es van fer al taller de fosa del cunyat de Falqués Manuel Ballarin,que també serà soci de l'arquitecte Puig i Cadafalch. El parentiu d'ambdós artistes li va donar algunes crítiques en el seu moment, Falqués va ser acusat d'utilitzar més ferro del necessari només per afavorir la seva família. Però les crítiques més ferotges van ser estètiques en ordre i és que si avui ningú s'horroritza veure els fanals en el seu moment van alçar veus de protesta. Quan l'estètica modernista va deixar de ser d'interès i un grup de joves artistes van postular el retorn al classicisme, a la simetria i senzillesa de les formes que caracteritzarien el que es deia noucentisme els fanals de Falqués eren vistos com el més horrible del passeig. Això va ser ridiculitzat en una sèrie de dibuixos d'artistes gràfics. Un d'ells, signat per Ishmael Smith, es va burlar d'un dia de vent intens que, malauradament, no havia aconseguit arrencar ferros tan horribles.

O la que va publicar Llaverías acompanyada d'un vers. Un ciutadà enfadat va

agafar l'arquitecte per solapa, criticant-lo Oh; Falqués, fatal llar!
Si mai

al Passeig

de Gràcia Tornes a fer cap desgracia, vaig a penjaré d'aquest amic.

Avui ningú pensaria en posar en quarantena els bons falqués,al contrari el tractaríem amb afecte i li agrairíem el seu bon gust amb un petó sonor.